

MOSvelden

Natuur op school

De werkzame stoffen van groen

“Onze speelplaatsen lijken meer op landingsbanen dan op plaatsen waar kinderen en jongeren spelen, praten, elkaar ontmoeten, rondhangen”: zo stond het ooit in een onderzoeksrapport van de Koning Boudewijnstichting. Het beeld van **grijze, kale speelplaatsen** kennen we allemaal. Nochtans kan een school met enkele eenvoudige ingrepen een groen paradijs creëren. Waar wachten we op? Alvast **acht argumenten om je school te vergroenen.**

1. Groen is gezond

Planten nemen heel wat stofdeeltjes en giftige gassen op. Het zijn filters die de lucht zuiveren. Onderzoek toonde het verband aan tussen luchtvervuiling en ademhalingsproblemen. Bomen, struiken en kruiden zorgen er dus voor dat we beter kunnen ademen. Hun longen ontlasten de onze.

2. Groen maakt rijker

Een vergroende omgeving zorgt voor een grotere biodiversiteit. Dieren en planten krijgen er de kans om zich te vestigen en verspreiden zich langs een groen netwerk. Denk aan de talloze vogels die je met besrijke beplantingen als meidoorn, sleedoorn, egelantier, hondsroos en klimop kan aantrekken.

3. Groen herstelt

Groen is heilzaam voor ons leefmilieu. Het dempt de geluidshinder, zorgt ervoor dat de stad - vooral in de zomer - afkoelt en houdt het regenwater vast, zodat het in de grond kan doordringen en onze waterreserves aanvult.

4. Groen voelt lekker

Planten wekken een gevoel van rust en welzijn op. Mensen associëren groen met natuur en ontspanning en dat gevoel kan je ook in een verstedelijkte omgeving oproepen. Kinderen en jongeren hebben het recht om in een rustige omgeving, en niet in een betonnen woestenij, op te groeien. Een aangename omgeving versterkt het ‘welbevinden’. Wat kinderen en jongeren nu in hun omgeving ervaren, bepaalt hoe ze zich later tegenover die omgeving opstellen.

DE VLAMING WEEET DE NATUUR STEEDS
MEER TE APPRECIËREN

5. Groen is sexy

Groene wijken zijn erg in trek. Vaak zijn er wachtlijsten om er te kunnen wonen. In groene buurten en gemeenten gaan de prijzen van de huizen niet voor niets de hoogte in. Ook groene scholen zijn gegeerd. Volgens recent onderzoek kiezen ouders vandaag vooral voor scholen met een groene tint.

6. Groen weert pestkoppen

Een vergroende omgeving en een doordacht aangelegde speelplaats verminderen pestgedrag. Kinderen worden er uitgedaagd om voluit en creatief te spelen, jongeren vinden er afleiding en keuvelen er in gezellige hoekjes en kantjes.

7. Groen voorkomt vandalisme

Jongeren die ontsporen verliezen de link met hun omgeving. Ze zijn losgeslagen. Vandaar de term de-link-wentie. Verschillende vormen van respectloos gedrag hebben een zelfde oorzaak: het gebrek aan verbondenheid met het slachtoffer.

De elementairste preventie tegen respectloos gedrag, zowel tegen de natuur (afknakken van een jong boompje, dumpen van afval), tegen materiële zaken (bekladden van een schoolgebouw, vernieling van toestellen) of medeleerlingen en leerkrachten (agressie) is het herstel van die verbondenheid. Een vergroende omgeving kan de band met natuur en omgeving aanhalen.

8. Groen is sociaal

Leerlingen uit scholen van achtergestelde stedelijke buurten hebben meestal geen tuin om in te spelen. De plaatselijke speeltuin is de enige plaats met wat functioneel groen.

Kinderen en jongeren die in een vergroende omgeving leven, studeren, spelen en werken vervreemden niet van de natuur. Ze dragen er mee zorg voor.

De school kan ook ouders en vrijwilligers bij de aanleg en het onderhoud van de groene schoolomgeving betrekken. Dat schept meteen een grotere betrokkenheid bij het schoolgebeuren. Je kan grote schoolterreinen ook voor de buurt openstellen. Zo moedig je de sociale controle aan.

Zij zetten de stap

De Toverstaf, De Vierklaver en het Koninklijk Atheneum Vilvoorde vergroenden vanaf eind 2003 hun schoolomgeving. Ze gingen in op de **projectoproep 'Natuur op school' van de Koning Boudewijnstichting** en ontvingen hiervoor subsidies van het Aardgasnatuurfonds. De studenten van het departement Horteco van de Erasmushogeschool gingen met sikkels en zeis het steriele schoolgazon te lijf.

KLEUTERS IN 'T GROEN

Vorig schooljaar behaalde De Toverstaf - een kleuterschool in het haven- en industriegebied aan de rand van Gent - haar eerste MOS-logo. Ze legde eerder met de steun van het stadsbestuur een educatieve speeltuin aan. Nu wil ze een stap verder gaan en dient daarom eind 2002 bij de Koning Boudewijnstichting een projectvoorstel in. Juf Lut Expeels: "We kozen voor de aanleg van **vijf zintuigheувeltjes** op een grasveldje naast de klasjes. De kinderen kunnen er voelen, ruiken, proeven en kijken. De leerkrachten stelden het dossier samen, ook al viel het administratieve werk zwaar. Voor het uittekenen van een plan **deden we een beroep op een ouder**, voor het definitieve ontwerp kregen we **hulp van de stad**. Eind 2003 werd ons project goedgekeurd en kon de tuinaanlegger starten. Inmiddels liggen de 'cirkels' waar de heuvels moeten komen klaar en beginnen we in het voorjaar met de aanplantingen."

Kleuterschool De Toverstaf Gent, Lut Expeels, tel. 09 251 09 15

KINDEREN IN 'T GROEN

"We gaven onze school al een opfrisbeurt, maar we zaten toch nog met een kater", zegt directeur Marc Pauwels. "Onze speelplaats was **één kale vlakte** en we hadden met heel wat **pestgedrag** af te rekenen. Daarom wilden we de speelplaats opdelen én vergroenen".

De directeur, de groene juffen en de groene ridders (de leerlingen) – die voor MOS al samenwerken – werkten voor de leerlingen een enquête uit en brainstormden een pak ideeën bij elkaar. Na een gesprek met de groendienst van de gemeente, de provinciale MOS-begeleider en de tuinarchitect diende de projectgroep haar voorstel in. De Koning Boudewijnstichting keurde het goed. Met de geldelijke steun van het Aardgasfonds realiseert een groep vrijwilligers nu de **volgende ingrepen**:

- ✿ een openluchtklas met een haagbeuk in een halve cirkel;
- ✿ een schoollaan met acht wintereiken;
- ✿ een knikkerbaan met beplantingen;
- ✿ een kijkmuur om naar de nesten in het groenscherm te turen;
- ✿ verhoogde plantenbakken met kruiden;
- ✿ de aanplanting van klimplanten, bol- en knolgewassen in bakken met vensters onder het afdak van de speelplaats.

Door die vensters **kunnen de kinderen volgen wat er zich in de ondergrond afspeelt**.

Basisschool De Vierklaver Temse, Marc Pauwels, tel. 03 771 08 84, www.vierklaver.be

JONGEREN IN 'T GROEN

“ In 2002 verhuisde onze school naar deze vestigingsplaats. De speelplaats was volledig geasfalteerd, er was hier geen blaadje groen te bespeuren”, vertelt André Moons, directeur van het Koninklijk Atheneum Vilvoorde.

“Met de projectoproep van de Koning Boudewijnstichting roken we de kans om onze intentie uit te voeren. Een werkgroep met leerkrachten stelde een dossier samen en een tuinarchitect maakte een plan op. Het project werd goedgekeurd en **in oktober braken we het beton en asfalt op.**

Omdat er onder het asfalt zowat een meter puin stak, liep de afbraakfactuur op. Dank zij extra steun van buitenaf en een verschuiving van budgetten konden we het puin toch ruimen. Binnenkort starten we met de aanplantingen”, zegt André Moons.

Door de verplaatsing van de fietsenstalling naar een eerder onbenutte plaats creëert de school een vrije ruimte. Daar komt **een rustige groene zone met banken, hoogstammige bomen, een waterpartij, een determineertuin, besdragende struiken, klimplanten en fruitbomen.** “Onze school neemt dit project op in haar langetermijnvisie zodat vergroening een aandachtspunt blijft”, zegt directeur Moons.

Tijdens het schooljaar zorgen de leerlingen en de tuinman voor het onderhoud, tijdens schoolvakanties is het de beurt aan het onderhoudspersoneel.

Koninklijk Atheneum Vilvoorde, André Moons, tel. 02 251 06 76

STUDENTEN IN 'T GROEN

De tuin is voor de meesten niet meer de plaats waar voedsel moet worden gewonnen: hij moet de status van de bewoner en zijn woning bevestigen. Onze kortgeschoren, knalgroene, onkruidvrije en biljartgladde gazons horen erbij. Foei de zonderling die mossen of kruiden zoals pinksterbloemen en madeliefjes duldt.

“Rond ons schoolgebouw is het niet anders. Omdat wij er ons van bewust zijn dat het anders kan en dat met enkele ingrepen de natuur- en de esthetische waarde van het schooldomein er wel bij varen, groeit in onze school de idee om het grasland anders te beheren. Die aanpak kadert uitstekend in de MOS-Groene Schoolprojecten waarvoor we al drie keer met een logo werden bekroond.

Onze grasperken scheren we niet meer wekelijks, we maaien ze voortaan maar een- of tweemaal per jaar. Dat kan machinaal, maar we vinden het **een uitstekende gelegenheid om studenten en docenten met de zeis aan het werk te zetten.** Het drogen en afvoeren van het maaisel zorgt voor problemen, want de hooiperiode valt samen met de examens. En waar blijven we met het hooi? Als we geen landbouwer vinden met dieren die nog natuurhooi lusten, bouwen we hooioppers op onze campus. Dat worden dan schuilplaatsen voor kleine knaagdieren en marterachtigen. Op een perceel dat jaarlijks Kievitten aantrekt, kiezen we voor een beheer dat ook andere weidevogels moet verleiden. Zo dragen we bij aan het behoud van biodiversiteit, gaan we duurzamer om met energie en grondstoffen en tonen we hoe het anders kan. In de loop van het jaar houden we het project warm met allerlei acties. Na infovergaderingen voor de studenten organiseren we een studiedag over maaibeheer. **Via 'Blackboard' creëren we een discussieforum,** zodat de studenten onderling en met de docenten over het project van gedachten kunnen wisselen. Artikelen in ons 'Hortecokrantje' maken onze plannen en verwezenlijkingen ook buiten de campus bekend. Tijdens de opendeurdag vertellen grote infopanelen aan de bezoekers over het hoe en waarom van onze acties.

Het project levert interessant studiemateriaal op. Via de peilbuizen die we geregeld controleren krijgen we **inzicht in de schommeling van de grondwaterstand.** De milieuzorgers inventariseren de flora. Op die manier leren we de huidige soortensamenstelling kennen en krijgen we een beeld van **hoe de vegetatie door ons beheer evolueert.**

Luk Deronde, lector ecologie en natuurbeheer, Erasmushogeschool Brussel, Departement Horteco Vilvoorde

AARDGASNATUURFONDS

Eind november '03 dienden 63 Vlaamse en 16 Brusselse scholen een vergroeningsdossier in bij het Aardgasnatuurfonds van de Koning Boudewijnstichting. De eerste jurering van de projecten gebeurde in januari. De geselecteerde scholen stelden op basis van de aanbevelingen van de jury op 31 maart hun definitieve kandidatuur. De tweede jurering heeft plaats in mei en in juni keurt het Bestuurscomité van het Aardgasfonds de geselecteerde projecten goed. Elke geselecteerde school krijgt dan 2 000 tot 12 000 EUR om haar schoolterrein aan te pakken

GROENE NETWERKEN

Ook de Vlaamse overheid stapt mee in de idee van vergroening. De langetermijnvisie van de afdeling Natuur van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap gaat uit van het principe: **'natuur is overal'**. Hierbij staat natuur in de stad hoog op de agenda. Groene netwerken maken onze steden aantrekkelijker en leefbaarder.

De visie van Harmonisch Parkbeheer van de afdeling Bos en Groen gaat ervan uit dat de ecologische, economische, recreatieve en landschappelijke functies van parken en groengebieden perfect kunnen samenlopen.

Aminal, Afdeling Natuur, Els Martens, tel. 02 553 78 85

Aminal, Afdeling Bos en Groen, Veerle Hevens, tel. 02 553 81 14

www.mina.vlaanderen.be/wiedoetwat/aminall/taken/bosengroen/park/

Zo hoor je't ook eens van een ander

De campagne Groen in Bedrijf verspreidt informatie over de gezonde effecten van planten op de werkplek. Planten zijn niet alleen goed voor de gezondheid van de werknemers, ze bevorderen ook hun prestaties. De campagne ziet vijf redenen om een groenbeleid te voeren:

1. **Groen zorgt voor een beter imago:** het oogt fraai en laat bij de bezoekers een positieve indruk na.
2. **Groen zuivert de lucht:** de schadelijke stoffen die gezondheidsklachten kunnen veroorzaken worden verwijderd.
3. **Groen verhoogt het werkplezier:** planten zorgen voor een prettig, huiselijk gevoel.
4. **Groen geeft economische voordelen:** het ziekteverzuim daalt, waardoor de economische efficiëntie stijgt.
5. **Groen is een recht én een plicht:** de welzijnswet van 1996 verplicht bedrijven om een stappenplan te volgen waar vergroening deel van uitmaakt.

www.groeninbedrijf.be

Groenbon

De meeste Vlamingen vinden groen in de woonomgeving een belangrijk element om zich goed te voelen. Met de Groenbon wil de Vlaamse overheid **het groen in buurt of stad promoten** en het sociaal contact tussen buurtbewoners bevorderen. Vanaf 1 maart vraag je zo'n Groenbon aan bij de Afdeling Bos en Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. **Ook scholen komen hiervoor in aanmerking.** Eén bon bedraagt 250 EUR. Per project kan je maximaal twee bons krijgen.

Het vergroeningsproject moet het publieke domein beïnvloeden: zoveel mogelijk mensen moeten er van kunnen genieten.

Een inschrijvingsformulier vind je op de webstek

www.bosengroen.be

Informatie over de Groenbon en vergroening vind je op:

www.mina.vlaanderen.be/wiedoetwat/aminall/taken/bosengroen/indexpagina.htm

Gezocht: jonge lenzen

Je bent niet ouder dan 17, houdt van de natuur, kan met een camera over weg en bent niet vies van digitaal? Neem dan deel aan de jeugdsectie van de fotowedstrijd 'Natuur en milieu in pixels' die focust op **digitale opnamen of ingescande beelden**.

De wedstrijd belooft in drie leeftijdscategorieën de beste foto's van **vrij levende wilde dieren, planten en natuurgebieden**. Waar je de beelden schiet maakt niet uit, als je de natuur maar niet verstoort. Ze moeten wel scherp, mooi en origineel zijn.

De wedstrijd is een initiatief van Cera Foundation, ARGUS vzw, AMINAL Afdeling Natuur en het FotoMuseum Provincie Antwerpen.

De Afdeling Natuur van AMINAL legt er nog een extra prijs bovenop. De prijs 'Natuur dichtbij huis' gaat naar **de beste jeugdopname van vrij levende wilde dieren, planten of natuurgebieden uit eigen tuin of buurt**.

De jonge primus wordt ARGUS-jeugdfotograaf van het jaar. **De prijzenpot bedraagt meer dan 6000 euro.**

Surf naar www.argusmilieu.be of vraag het wedstrijdreglement aan via info@argusmilieu.be

Masterdtp 8

Plant inheems groen op en rond de speelplaats

Hop, klimop, kamperfoelie en clematis zijn gastvrij voor dieren en geven ze voedsel. Ze zijn aangepast aan ons klimaat en vragen minder onderhoud.

Inktpatronen op school?

Sommige scholen zamen gebruikte inktpatronen in: voor het goede doel of om een cent bij te verdienen. Zo'n actie oogt milieuvriendelijk, maar is ze wettelijk toegelaten?

Een school mag haar (bedrijfs)afvalstoffen opslaan om ze geregeld te laten verwijderen. Die afvalstoffen komen voort uit de eigen activiteiten en zijn vrijgesteld van een milieuvergunning. Als een school afvalstoffen van derden inzamelt en opslaat, moet ze daarvoor wél over een milieuvergunning beschikken. Dat geldt bijvoorbeeld voor inktpatronen die de leerlingen van thuis of van het bedrijf waar hun ouders werken meebrengen. Gebruikte inktpatronen zijn volgens de Vlaamse afvalstoffenwetgeving gevaarlijke afvalstoffen. Aan een milieuvergunning voor dergelijke afvalstoffen zijn heel wat verplichtingen verbonden. Meer informatie hierover vind je in de brochure 'Vlaempel, ik snap het!' die twee jaar geleden aan elke school werd bezorgd.

Met gebruikte inktpatronen kan een school wel terecht bij de leverancier of een erkende ophaler van gevaarlijk afval. De leverancier is niet verplicht om de inktpatronen terug te nemen. Sommige bedrijven doen dat wel uit vrije wil.

Verscheidene **erkende ophalers** zijn gespecialiseerd in de inzameling van gebruikte inktpatronen en tonercartridges. De lijst van erkende ophalers

voor gevaarlijke afvalstoffen vind je terug op de OVAM-website onder 'onderneming', 'afvalstoffen', 'ophalers en verwerkers'.

In bepaalde gemeenten kunnen scholen ook gebruik maken van het containerpark. Meer informatie hierover haal je bij je gemeentebestuur.

Lydia Putseys, Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM)

Bezint eer je print

Voor elke leerling produceert een basisschool in Vlaanderen bijna 65 kilogram afval per schooljaar. Daarvan is ongeveer 21 kg - een derde - papier en kartonafval. Ook in de secundaire scholen is oud papier **de grootste selectief ingezamelde afvalfractie**.

Voor het papiergebruik zijn vooral de leraars, de directie en het secretariaat verantwoordelijk. Een groot deel van het gebruikte papier belandt uiteindelijk op een enorme afvalberg. En dat terwijl je veel papiergebruik kan vermijden. Bezint eer je print (of kopieert). Enkele tips:

1. Print of kopieer zo weinig mogelijk documenten af die je ook op PC hebt staan.
2. Je kan een document op cd-rom of diskette zetten of per e-mail versturen.
3. Voor je een document afdrukt, doe dan een spellingcontrole en bekijk het 'printvoorbeeld' op het scherm.
4. Gebruik ook de andere zijde van papier. Reserveer hiervoor een aparte lader van je printer.
5. Probeer zoveel mogelijk recto-verso te printen en te kopiëren.
6. Kopieer teksten uit boeken verkleind. Je kan twee bladzijden ook op één A4'tje kopiëren.
7. Zoek eerst uit hoeveel kopieën je werkelijk nodig hebt.
8. Mail als het kan gegevens voor een oefening naar je leerlingen.
9. Gebruik het prikbord voor mededelingen.
10. Laat informatie rondgaan in een infomap.

De OVAM voert opnieuw een campagne over papierpreventie voor scholen. Bij die campagne horen **twee posters met tips voor papierpreventie**. Die kan je dan bij de printer of het fotokopieerapparaat ophangen. Je kan de gratis affiches bij de OVAM bestellen.

Meer informatie op scholen.ovam.be of via Petra Van Opstal, tel. 015 28 41 42

TIPS VOOR MINDER PAPIERVERBRUIK

Het nieuwe VLAREA komt naar school

De Vlaamse regering keurde onlangs het nieuwe VLAREA (Vlaams reglement inzake afvalvoorkoming en -beheer) goed. Sommigen vinden de 'regelgeving ter bescherming van het leefmilieu' overdreven, anderen vinden dat ze nog niet ver genoeg gaat. Spijtig genoeg is er van vereenvoudiging van de regelgeving niet echt sprake. Het nieuwe VLAREA verandert vooral de regels voor de inzameling en het vervoer van afvalstoffen. Een langere lijst van bedrijfsafvalstoffen moeten aan de bron worden gescheiden en selectief ingezameld. Die selectieve inzameling wordt gelijkgeschakeld met die voor huishoudelijke afvalstoffen. Ook voor huishoudelijk afval worden de scheidingsregels uitgebreid.

SORTEREN AAN DE BRON

Volgens de vroegere editie van VLAREA moesten de producenten van bedrijfsafvalstoffen enkel papier, karton, glas en gevaarlijke afvalstoffen gescheiden inzamelen. In het nieuwe VLAREA geldt die verplichting ook voor textiel- en groenafval, plantaardige en dierlijke oliën en vetten, afgedankte elektrische en elektronische toestellen, afvalbanden, steenachtige fracties van bouw- en sloopafval, afgewerkte olie, asbestcementshoudende afvalstoffen, afgedankte apparatuur en recipiënten die ozonafbrekende stoffen of gefluoreerde broeikasgassen bevatten.

WELKOM IN HET CONTAINERPARK

Scholen hadden volgens de oude regelgeving alléén gevaarlijke afvalstoffen en geen Klein Gevaarlijk Afval (KGA). Ze konden met hun afval dus niet op het gemeentelijke containerpark terecht. In de nieuwe regelgeving hebben de scholen nu ook KGA. Hierbij zijn de samenstelling, de aard en de hoeveelheid van het afval bepalend. Dat betekent dat scholen met kleine resten verf nu wel terechtkunnen op de inzamel punten voor KGA. Toch blijven ze verplicht om zowel hun KGA als hun gevaarlijke afvalstoffen bij de inzameling apart te houden.

AANVAARDINGSPLICHT

Naast de bestaande aanvaardingsplichten voert de vernieuwde VLAREA er nieuwe in voor oude en vervallen geneesmiddelen, afgewerkte olie, dierlijke en plantaardige afvalvetten en -oliën, afvalfotochemicaliën, houtafval, vloerbedekkingsafval en lampen.

VERANDERING MILIEUREGELGEVING VOOR SCHOLEN

De aanvaardingsplicht regelt de verantwoordelijkheid van de producent voor de inzameling en verwerking van het afgedankte product. Ze geldt in principe ook als je bij de leverancier geen nieuw product aankoopt. Voor de meeste 'nieuwe aanvaardingsplichten' worden in overleg met de sector nog doelstellingen uitgewerkt. Die leiden dan in principe tot een milieubeleidsafspraken voor die sector.

OPHALERS WORDEN OVERBRENGERS

Het begrip 'overbrenger' vervangt de oude benaming 'ophaler'. Een overbrenger moet steeds erkend worden, ook voor niet-gevaarlijke afvalstoffen. De gemeenten en intercommunales zijn van rechtswege erkend voor de inzameling van huishoudelijke en daarmee vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen. Scholen doen er daarom goed aan om in de bestekken voor de ophaling van hun afvalstoffen op te nemen dat de OVAM de overbrenger voor die bepaalde afvalstof moet erkennen. De lijst met overbrengers, ook van niet-gevaarlijke afvalstoffen, vind je op de OVAM website www.ovam.be

AFVALSTOFFEN VERVOEREN

Bij het vervoer van afvalstoffen hoort nog steeds een identificatieformulier. Dat geldt niet voor huishoudelijke en daarmee vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen en voor bedrijfsafvalstoffen die in één ophaalronde worden opgehaald. Als een school in een ophaalronde wordt opgenomen, is er geen probleem: de overbrenger is dan de opdrachtgever en verantwoordelijk voor het hele gebeuren, onder andere voor het verzekeringscontract en het identificatieformulier als het om gevaarlijk afval KGA gaat. Als een school zelf voor de afvoer van

haar afvalstoffen zorgt, is zij verantwoordelijk en moet ze zorgen voor het identificatieformulier en de verzekering als zij gevaarlijk afval of KGA vervoert. Er is een modelformulier voor gevaarlijke en één voor niet-gevaarlijke afvalstoffen. Nieuw is dat voor gevaarlijk afval ook de producent van het afval het formulier moet ondertekenen.

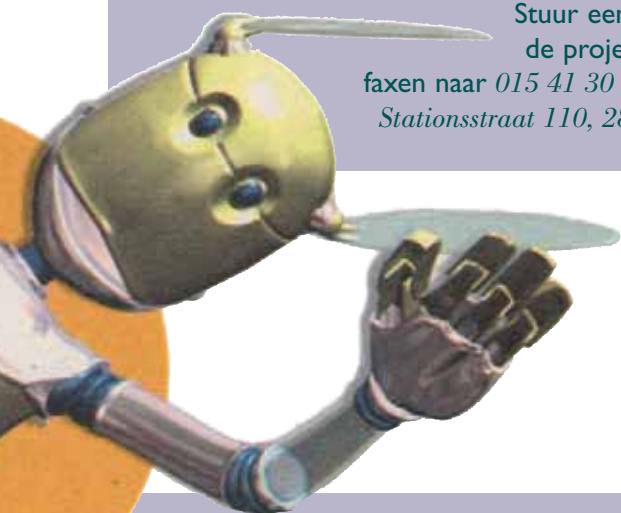
ZIJN ER NOG VRAGEN?

Voor wie er niet dagelijks mee te maken heeft, is de nieuwe regelgeving niet eenvoudig. Daarom kan je met je vragen terecht bij het **aanspreekpunt voor scholen** van de OVAM: *Philippe Van de Velde*, tel. 015 28 41 43, fax 015 28 43 89, pvdvelde@ovam.be

Nieuwe preventiedatabank

In de vernieuwde databank voor preventieprojecten van STIP (Steunpunt en Informatiecentrum voor preventie van afval) vind je een **uitvoerigere omschrijving van preventieprojecten** en kan je bijkomende achtergrondinformatie downloaden. Via themapagina's als 'herbruikbare luiers' en 'afvalarm winkelen' krijg je een directe toegang tot een selectie van projecten over die thema's. De databank staat voortaan open voor alle projecten en initiatieven over afval en bodem. Je raadpleegt de nieuwe projectendatabank op www.ovam.be

Stuur een mailtje naar stip@ovam.be als je je project of initiatief in de projectendatabank wil laten opnemen. Je kan je informatie ook faxen naar 015 41 30 72 of sturen naar OVAM - STIP, Stationsstraat 110, 2800 Mechelen.

Dertien leuke preventie-activiteiten

De OVAM ontwikkelde praktische fiches voor organisaties die werk willen maken van afvalpreventie. Uit de bestaande activiteiten van diverse organisaties distilleerde OVAM dertien interessante en originele projecten. Van ieder project stelde het een overzichtelijke fiche op over het wat, waar, waarom en hoe.

De dertien fiches: vormingssessie over reinigingsmiddelen en toiletproducten; vormingssessie over verven en beitsen; voordracht 'Een tuin zonder bestrijdingsmiddelen'; voordracht en demonstratie 'Composteren in bakken en vaten'; bezoek aan de demonstratietuin 'Hof ter Winkelen'; theaterproductie 'Pendejos-Idioten'; bezoek aan het Ecohuis Antwerpen; 'Achter de schermen van de kringloopwinkel'; toneelstuk 'Een brug naar de maan'; info- en debatavond over afvalpreventie; afvalquiz; 'De boodschappentasactie'; workshop 'Zelf papier scheppen'.

Je kan de gratis fiches aanvragen bij de OVAM, Petra Van Opstal, 015 284 41 42, info@ovam.be
Je kan ze ook downloaden van www.afvalpreventie.vereniging.ovam.be

Afval

SECUNDAIR

Aan de slag met afval

Wat gebeurt er met de oude geneesmiddelen die je terug naar de apotheek brengt? Hoe wordt drankkarton gerecycleerd? Bestaat er een milieuvriendelijke verpakking voor frisdrank?

De doe-activiteiten uit het nieuwe Helixpakket 'Aan de slag met afval' betrekken jongeren van de **eerste graad secundair** actief bij het thema afval en stimuleren hen om keuzes te maken. Bij het pakket hoort een **videocollage** over onder andere GFT-compostering, recycling van batterijen, autobanden, plastic en blik. Het pakket omvat een leidraad (3 euro), een determinatietabel (5 euro). De videocollage kost 4,5 euro.

De Helix, tel. 054 31 79 50, dehelix@lin.vlaanderen.be
<http://www.dehelix.be>

Masterdip 9

Installeer een zelftap-systeem voor bepaalde dranken

Omdat elk drankje niet langer apart wordt aangeboden, zorgt dit systeem voor een aanzienlijke vermindering van het verpakkingsafval.

Van school- naar Watermeester

Per gemeente engageren twee scholen of verenigingen zich om een aantal activiteiten over duurzaam watergebruik uit te voeren. Hiervoor sluiten ze een **Watercontract** af met het Wereldnatuurfonds (WWF) en Dialoog vzw. Als watercontractant streef je er naar om concrete doelstellingen te verwezenlijken, **bijvoorbeeld een vermindering in 6 weken van 15% op het gebruik van leidingwater** of de stapsgewijze overschakeling naar ecologisch verantwoorde reinigingsproducten. Elke school die het lokaal watercontract ondertekent zoekt hiervoor **1 tot 4 vrijwilligers**. Die krijgen de korte opleiding van Watermeester en een handleiding. De Watermeesters maken dan op hun beurt leerlingen, leerkrachten en ouders warm om actief aan het lokaal watercontract deel te nemen. Zij organiseren met een budget van 100 euro een tweetal sensibiliserende acties voor duurzaam watergebruik. Na afronding van het watercontract blijven ze de motor voor duurzaam watergebruik in de school. WWF en Dialoog zorgen voor een degelijke begeleiding van de Watermeesters. **Ook de gemeente ondersteunt** de scholen bij de uitvoering van het lokaal watercontract. De milieu- en/of duurzaamheidsambtenaar fungeert hierbij als aanspreekpunt. Meer informatie via het WWF, tel. 02 340 09 60, watermeesters@wwf.be. Via www.wwf.be klik je op 'op het terrein' en 'duurzame ontwikkeling'.

Tropische helden in zwembroek

"Ik ben er zeker van dat voor iedereen op aarde water de hoofdzaak is", zegt VRT-gezicht Ilse Van Hoecke. Na zwemster Brigitte Becue vorig jaar is Ilse Van Hoecke de nieuwe PROTOS-watermabassadrice en het gezicht van de campagne **'Zwem naar Afrika'**. Het educatieve traject 'Zwem naar Afrika' voor 10- tot 12-jarigen wil kinderen op een speelse manier voor de wereldwijde waterproblematiek sensibiliseren. Hiermee vraagt PROTOS aandacht voor het anderhalf miljard mensen dat geen toe-

gang tot drinkbaar water heeft.

Alle leerkrachten lichamelijke opvoeding van het 4de, 5de en 6de leerjaar kunnen een gratis cd-rom met een begeleidend infoboekje bestellen. De cd-rom koppelt een verhaal met muziek en **leuke zwemoefeningen**: de hele klas wordt meegezogen in een uitdagend luisterspel met water als natte draad. 'Zwem naar Afrika' is een initiatief van PROTOS, een ontwikkelingsorganisatie die al meer dan 25 jaar aandacht besteedt aan de voorziening van drinkwater voor de armsten in de wereld. De Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening, de Vlaamse Zwemfederatie en de Vlaamse Minister van Ontwikkelingssamenwerking ondersteunen de campagne.

Surf voor alle info naar www.zwemnaarafrika.be

Protos, Peter De Roo, tel. 09 235 25 17, 0494 74 64 44, peter.de.roo@protos.be

Dek, labo en ruim

Een educatieve tocht op de Milieuboot laveert door een interactief programma over **alle aspecten van de waterloop en water**. Aan **dek** maak je kennis met de verschillende functies van de waterweg waarop je vaart. In het **labo** onderzoek je een zelfgenomen waterstaal. In het **ruim** gaat het over watervervuiling, waterzuivering en waterbeheer en denk je na over de vraag hoe iedereen bewuster met water kan omspringen. In het najaar vaart de Milieuboot op **de Dender en de Zeeschelde**, in het voorjaar van 2005 ook op de **Bovenschelde en het kanaal Bossuit-Kortrijk**.

De boot zelf en de gebruikte materialen zijn milieuvriendelijk en/of duurzaam. Zonnepanelen zorgen voor warm water en elektriciteit en het afvalwater wordt aan boord gezuiverd en opnieuw gebruikt.

Het project 'Educatieve Milieuboottochten' is opgenomen als **MOS-schakel** voor het thema Water. **De Milieuboot** vaart met de leerlingen van de tweede en derde graad van het lager onderwijs, de eerste graad secundair en studenten van de lerarenopleiding. Een tocht duurt drie uur. Er kunnen maximum 60 leerlingen mee.

De Milieuboot vzw, tel. 053 72 94 20, info@milieuboot.be
www.milieuboot.be

Floepje en de Professor

Fluppie, Floopy, Flepy, Floopi, Floopy, Flepy, Floopi, Flopi, Floppu, Flupi of Lopi. In maar liefst **dertien Europese landen leert het Vlaamse Floepje de kinderen** van de basisschool **wat ze kunnen doen om het milieu te sparen**. Floepje kan vliegen als een vogel en zwemmen als een vis. Daarvoor heeft hij schoon water en zuivere lucht nodig. Voor de allerkleinsten zijn er twee (voorlees)boekjes: *Floepje in het water* en *Floepje in de lucht*, een knuffelpopje, een handpop voor de leerkracht, posters, een video, een milieuspel en klevers met milieusparende tips. Voor de leerkracht is er een handleiding met achtergrondinformatie en tips voor leuke activiteiten in de klas.

De centrale figuur in de **lesbladen voor het secundair onderwijs** is de Professor. Hij duikt geregeld op, vertelt een weetje of stelt een vraag. De lesbladen worden onderverdeeld in vier reeksen met een stijgende moeilijkheidsgraad. Bij elke reeks lesbladen hoort een aparte handleiding voor de leerkracht. Meer informatie vind je op www.vmm.be onder 'educatie' of bij het *VMM-infoloket*, tel. 053 72 64 45, info@vmm.be

DE MILIEUBOOT

Mosterdip 10

Kies voor gezonde en milieusparende schoonmaakproducten

Overdreven ontsmetting verstoort het bacterieel evenwicht waardoor er meer aanvalslustige micro-organismen opduiken. Ontsmettende schoonmaakproducten irriteren huid, luchtwegen en slijmvliezen en vergiftigen ons water.

Wind, water, zon en biomassa

Wil je graag eens onder een windmolen staan of weten hoe een waterkrachtcentrale werkt? Denk je dat zonnepanelen ook werken als het bewolkt is?

Onder het motto 't Is oktober, hou het sober' benoemt de Vlaamse overheid **oktober 2004** tot **MAAND VAN DE ENERGIEBESPARING**. Tijdens de week van 25 tot 29 oktober laten de Vlaamse overheid en de vzw ODE-Vlaanderen jongeren van het secundair onderwijs kennis maken met de energiebronnen van de toekomst: wind, water, zon en biomassa.

Meer dan 60 organisaties stellen hun energie-installaties open. Het aanbod is erg uiteenlopend: je kan wind- en watermolens bezoeken, deelnemen aan rondleidingen in energiezuinige woningen, ontdekken hoe zonne-energie in elektriciteit of warmte wordt omgezet of allerlei installaties op biomassa of biogas gratis bekijken. Nieuw dit jaar is dat je ook een huisvuilverbrandingsinstallatie kan bezoeken.

Top 6 van energiepremies

Ongeveer 100 000 Vlamingen bezochten in 2003 de webstek www.energiesparen.be. Dat is vier keer meer dan in 2002. Vooral de premies voor de volgende energiebesparende maatregelen bekoren de burger: centrale-verwarmingsketels, installatie van een zonneboiler, installatie van fotovoltaïsche zonnepanelen, superisolerende beglazing, dakisolatie en de plaatsing van thermostatische kranen. De vijf kanalen om de premies te bekomen zijn fiscus, elektriciteitsnetbeheerder, Vlaamse overheid, gemeentebeheer en provinciebestuur. En wat velen niet weten: die premies zijn cumuleerbaar.

www.energiesparen.be

Een overzicht van de installaties en de praktische informatie (aantal leerlingen, duur van het bezoek, plaats, hoe inschrijven) vind je in de brochure 'Ga met je klas langs installaties op hernieuwbare energie'. Aan de hand van deze brochure stel je je eigen rondreis langs milieuvriendelijke installaties samen. Je vraagt de programmabrochure aan bij: *Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Koning Albert II-laan 7, 1210 Brussel, tel. 02 553 46 00, fax 02-553 46 01, energie@vlaanderen.be, www.energiesparen.be*

Mosterd tip 11

Gebruik lichte kleuren in de klaslokalen

Heldere plafonds, muren en meubelen weerkaatsen het licht, donkere oppervlakten slorpen tot 75% van het lichtrendement op.

Vaardig in verkeer

Op een stoel leer je niet zwemmen, deelnemen aan het verkeer leer je ook niet op de schoolbank. Een veilige en verantwoordelijke fietser of voetganger word je op de openbare weg. Dat is een proces van jaren. Kleutertjes oefenen eerst op de speelplaats, gevorderde fietsers op een verkeers-educatieve route. Om leerkrachten en directie hierbij te helpen, zette de Vlaamse Stichting Verkeerskunde (VSV) de brochure 'Met de klas de straat op' op cd-rom. Daarop staan de werkdocumenten voor de leerkracht en controlefiches om de vaardigheden van de leerlingen te controleren.

BASIS

De handleiding kost 8,50 EUR.

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, tel. 015 44 65 56, dirk.gabriels@verkeerskunde.be www.verkeerskunde.be

Het einde van de achterbankgeneratie?

Met een zwembrevet bewijzen leerlingen dat ze het water kunnen trotseren. Ouders voelen zich dan geruster als hun kind het zwembad induikt. De Vlaamse Stichting Verkeerskunde wil dat ouders ook een gerust gevoel hebben als ze hun kinderen de straat op sturen.

Veel ouders schrikken er voor terug om hun kind aan het verkeer te laten deelnemen omdat het voor de jonge voetgangers of fietsers veel te gevaarlijk is. Daarom zetten ze hun kind met de wagen voor de schoolpoort of sportclub af, met de geboorte van de **bewegingsarme achterbankgeneratie** als gevolg. In tien jaar tijd verdubbelde die groep bijna. Om daar verandering in te brengen, introduceert de VSV zeven verkeersbrevetten.

Als een kind alleen te voet naar school gaat, moet het daartoe bekwaam zijn. Als een kind van twaalf in het echte verkeer een fietsexamen aflegt, moet het daarvoor getraind zijn. Een dergelijke training

organiseer je niet een week op voorhand. Het is een proces van jaren. **ZEVEN VERKEERSBREVETTEN - 1 voor het kleuter-, 6 voor het lager onderwijs** - stimuleren leerkrachten om van de verkeerslessen praktijklessen te maken. De brevetten belonen de jonge verkeersdeelnemers voor hun inzet, kennis en vaardigheid. De ouders weten dan dat hun kind zich als verkeersdeelnemer heeft ontwikkeld. Zo kunnen ze opnieuw naar school stappen of fietsen. Het einde van de achterbankgeneratie?

BASIS

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, tel. 015 44 65 56, dirk.gabriels@verkeerskunde.be www.verkeerskunde.be

Zoveel mogelijk leerlingen en scholen moeten een fietsbrevet kunnen halen. Daarom kost zo'n brevet slechts 0,25 euro. Bij elke bestelling van 50 exemplaren steekt een gratis handleiding met een toelichting van de proeven per brevet. Je vindt er ook informatie in over hoe je de leerlingen het beste op de vaardigheidsproeven voor elk brevet voorbereidt en welke educatieve brochures hierbij helpen.

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, tel. 015 44 65 56, dirk.gabriels@verkeerskunde.be www.verkeerskunde.be

Verkeer in kaart

Het steeds drukker verkeer roept heel wat vraagtekens op. Als leerkracht wil je je leerlingen door die waanzin loodsen, maar hoe begin je eraan? Er is zoveel interessant materiaal op de markt dat je door de file de fietsers niet meer ziet.

De VSV ontwikkelde twee **inventarissen educatief materiaal**, één voor het **basis-** en één voor het **secundair** onderwijs. De beide gidsen werden volledig vernieuwd en bevatten enkel de meest praktische publicaties.

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, tel .015 44 65 52, veerle.vanengeland@verkeerskunde.be www.verkeerskunde.be

Mosterd tip 12

Verbeter de veiligheid aan de schoolpoort

Fout geparkeerde voertuigen, plots openzwaaiende portieren, ouders die hun kinderen vlak voor de poort willen afzetten belemmeren de toegang tot de school en maken de schoolomgeving onveilig.

School wordt Milieukoopwijzer

Gemeenten, provincies, administraties en verenigingen maakten het voorbij anderhalf jaar veelvuldig gebruik van de Schoolkoopwijzer. Daarom verandert de internetgids voor milieuvriendelijke schoolproducten van naam. Naast scholen kunnen nu ook andere doelgroepen voor hun aankopen op de webstek terecht en werd hij tot Milieukoopwijzer omgedoopt.

Op de startpagina van de herwerkte site heeft **elke doelgroep zijn eigen knop** voor een aparte toegang tot de productinformatie.

NIEUWE PRODUCTEN

In het najaar worden de vijf productgroepen *drink- en dranktoestellen, papierwaren, schoolmateriaal, maaltijden en tussendoortjes* én *schoonmaakmiddelen* met nieuwe producten aangevuld: **warme dranken en warme drankautomaten, papier voor drukwerk, toilet- huishoudpapier, inktpatronen** voor printers, **toners, traiteurs voor recepties, schoonmaakbedrijven, handdroogsystemen en handreinigers**. Voor al deze producten geeft de Milieukoopwijzer criteria, een ranglijst van producten naar hun milieuvriendelijkheid en een overzicht van leveranciers. De webstek beantwoordt praktische vragen en weerlegt vooroordelen. De Milieukoopwijzer maakt het je makkelijker om het gepaste milieuvriendelijke product én een leverancier uit je buurt op te sporen. Wie meer wil weten, surft verder naar nuttige websites en literatuur.

WATER EN VERLICHTING

Tegen midden 2005 lanceert de Milieukoopwijzer twee nieuwe productgroepen: water (waterbesparende toiletten en kranen, infiltratietegels) en verlichting (lampen, armaturen en regelsystemen). De Bond Beter Leefmilieu staat in voor een **permanente actualisering**, zowel van merken, leveranciers, achtergrondinformatie en criteria.

www.milieukoopwijzer.be

Tineke Van Engeland, tel. 02 282 17 20,
info@milieukoopwijzer.be

De tips van BAS

BAS blijft de mascotte van de campagne 'Ik kleur mijn schooljaar groen'. De campagne moedigt voor de vijfde keer op rij de leerlingen en hun ouders aan om **milieuvriendelijk schoolgerief** te kopen. Ze loopt vanaf juni tot september 2004. De Bewuste Aankoper van School-gerief (BAS) is ondertussen een vertrouwde vriend van heel wat leerlingen van de basisschool. Hij vertelt de kinderen wat ze in het begin

van het schooljaar voor het milieu kunnen doen. Alle basisscholen ontvangen een uitnodiging van BAS en de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM) om ook dit jaar aan de campagne '**IK KLEUR MIJN SCHOOLJAAR**

GROEN' deel te nemen. Je kan dan opnieuw **folders** en **affiches met de 12 tips van BAS** bestellen. Voor de leerkrachten stak BAS een leuk pedagogisch dossier in een nieuwe jas. Meer informatie hierover vind je op scholen.ovam.be

OVAM, Philippe Van de Velde, tel. 015 28 41 43, pvdvelde@ovam.be

Mosterd tip 13

Gebruik navulbare pennen en milieuvriendelijk school- en kantoorgerief

Een navulbare balpen gaat langer mee. De inkt van een vulpen is minder schadelijk dan die van een balpen. Ook over kleurpotloden, stiften, correctiemiddelen, lijm, kleefband, gom, slijpers, meetlaten, scharen, duimspijkers, papierklemmen, ringmappen en rekenmachines verneem je meer op www.schoolkoopwijzer.be

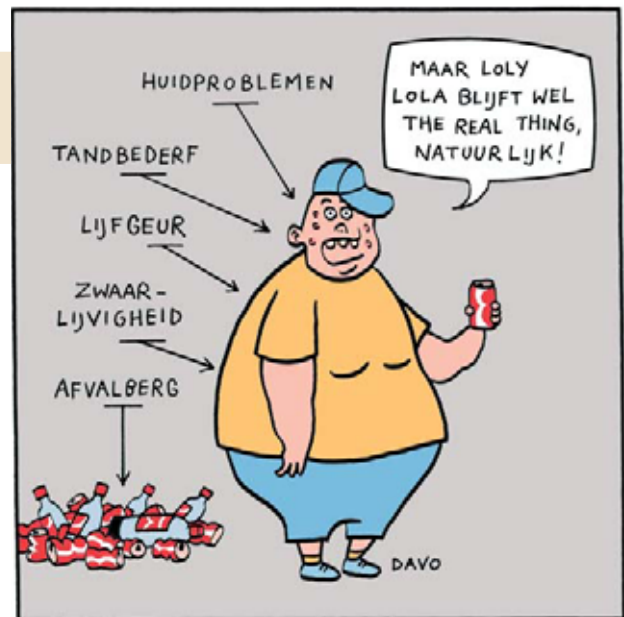
Dranken op school: méér gezondheid, minder afval

Meer en meer scholen spannen zich in om schoolmaaltijden, drankjes en tussendoortjes zonder afval aan te bieden. Waarom de aangeboden producten ook niet op hun gezondheid screenen? Afvalpreventie en gezondheidszorg zijn allebei maatschappelijke streefdoelen die je perfect kan combineren. Of omgekeerd: elke leerling heeft recht op een toegankelijk aanbod aan gezonde producten als water en melk. Waarom die niet meteen uit een fonteintje, een retourflesje of een tapsysteem halen?

Een op twee jongens en een op drie meisjes tussen 11 en 18 jaar drinken dagelijks één of meer - vooral gesuikerde - frisdranken. Het aanbod en verbruik van frisdranken in secundaire scholen ligt veel hoger dan dat van melk en water.

Louter individuele bewustmaking van deze scheefgroei is niet effectief. Het drankenaanbod op school kan gezonde drinkgewoonten promoten, want kinderen en jongeren worden doorgaans veel meer blootgesteld aan reclame voor ongezonde dranken dan voor gezonde alternatieven.

Heel wat scholen doen wel degelijk inspanningen om het drankenaanbod evenwichtiger en gezonder te maken. **Daardoor derven zij de inkomsten uit de automaten, in vergelijking met de scholen die weinig aan gezondheid en afvalpreventie doen.** Is dat eerlijk?

Gezondheid!

Medische en voedingsexperten wijzen geregeld op de schadelijke gevolgen voor de gezondheid van het toenemend frisdrankgebruik. Sommigen stellen onomwonden dat een aanbod van frisdranken op school vanuit medisch en voedingsoogpunt af te raden is. De visie van enkele deskundigen:

OVERGEWICHT

“Kinderen en jongeren leven in een toxische, obesogene¹ omgeving die lichaamsbeweging ontmoedigt en de opname van calorieën aanmoedigt. Verkeerde voedingsgewoonten en inactiviteit zijn een probleem voor een toenemend aantal jongeren. De school is het beste geplaatst om daar iets aan te doen, want ze bereikt alle jongeren en werkt dus niet stigmatiserend voor die groepen die gezondheidswaarschuwingen in de wind slaan. Zwaarlijvigheid bij kinderen is erg moeilijk te behandelen waardoor preventie een must is.

Er wordt gemakshalve verkeerdelijk verondersteld dat alle kinderen in staat zijn om voortdurend gezonde keuzes te maken.

(¹zwaarlijvigheid bevorderende)

De oorzaken van toenemende zwaarlijvigheid zijn niet zozeer erfelijk bepaald, maar veeleer maatschappelijk.”

♥ *Ter preventie van overgewicht bij jongeren adviseert de **Belgian Association for the Study of Obesity** om het gebruik van frisdranken tot eenmaal per week te beperken. Ook supranationale organisaties als de **International Obesity Task Force** en de Wereldgezondheidsorganisatie hameren op het toenemend probleem van overgewicht en het belang van preventie.*

AANSLAGEN

“Frisdranken verstoren de voedingsevenwichten (minder verbruik van melk), zorgen voor een ongewenste surplus aan energie (bovenop de normale inname van energie), plegen een aanslag op het tandglazuur (frisdrank veroorzaakt een

zuurstoot) en versterken de zoet-verslaving (frisdranken als vloeibare snoep).”

♥ *Diëtisten van de Universiteit Gent stellen dat een schoolaanbod van frisdranken vanuit voedingsoogpunt niet aan te bevelen is. Het gezin moet een voorbeeldfunctie vervullen, maar ook bij de scholen liggen belangrijke verantwoordelijkheden.*

BOTMASSA

“Kinderen tot 10 jaar hebben per dag 800 mg calcium of twee tot drie glazen melk en een sneetje kaas nodig. Jongeren tot 18 jaar drie tot vier glazen melk en een tot twee sneetjes kaas. De pre-puberteit en puberteit zijn een kritieke periode voor de botmineralisatie: zowat tweederde van de totale botmassa van de volwassene wordt tussen 8 en 17 jaar opgebouwd.”

♥ *Meerdere internationale (International Osteoporosis Foundation) en nationale (Hoge Gezondheidsraad, Voedingsaanbevelingen voor België) instanties formuleren een concrete aanbeveling voor optimale calciuminname.*

HART, HORMONEN EN PSYCHE

“Nefaste gevolgen van obesitas voor het individu en de samenleving zijn de toename van diabetes van het type 2, hoge bloeddruk en te hoge cholesterolwaarden. Deze problemen zijn verantwoordelijk voor een stijgend sterfterisico

aan hart-en vaataandoeningen bij 40-plussers. Naast stofwisselingsproblemen moet je ook rekening houden met gewrichtsaandoeningen, hormonale problemen, een verhoogd risico op kankers en psychologische problemen zoals een verlies van zelfrespect en depressies.”

♥ *De Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België formuleert aanbevelingen in verband met overgewicht. De Academie verwacht veel van een intense gezondheids promotie op school.*

KANKER

“Er is een mogelijke relatie tussen een hoge consumptie van geraffineerde suikers en kanker.”

♥ *De Belgische Federatie tegen Kanker adviseert frisdranken te mijden of met mate te consumeren.*

TANDEN

“De mondhygiëne van een kind hangt niet alleen af van de verzorging door een tandarts. Nog belangrijker zijn de goede gewoonten van elke dag: gezond eten en drinken - water of melk, geen frisdrank of snoep tussendoor - en grondig tanden poetsen, minstens twee keer per dag.”

♥ *Het Verbond der Vlaamse Tandartsen in zijn ‘KYS voor keisterke tanden’- campagne.*

Om gezondheidswinst te boeken streven de LOGO's (Lokaal GezondheidsOverleg) naar scholen die het gebruik van water en melk promoten en de consumptie van ongezonde dranken ontmoedigen. Daartoe verspreidt de 'Werkgroep frisse dranken' een expertenadvies over het aanbevolen drankenaanbod op school. Sleutelfiguren uit de wetenschappelijke en medische wereld en voedingsdeskundigen onderschreven dit advies.

Meer info en literatuurverwijzingen verkrijg je via LOGO regio Leuven, Annick Hirschböck, tel. 016 89 06 05, fax 016 89 06 08, info@logoleuven.be

Ongezonde reclame

Het frisdrankenaanbod op school gaat meestal samen met automaten en lichtreclame. De vraag is of deze verkooppraktijk niet in strijd is met het 'Mozaïekdecreet', waarvan de bepalingen over reclame en sponsoring op 1 september 2001 in werking traden. Ook de Gezinsbond noteert in haar nota 'Reclame en sponsoring op school' van juni 2002 dat scholen zouden moeten overwegen drankautomaten met reclame te weren.

Eind 2002 vroegen de LOGO's hierover advies aan de 'Commissie voor zorgvuldig bestuur' van het departement Onderwijs. Op hetzelfde ogenblik formuleerde een MOS-begeleider een analoge vraag aan die commissie. Tijdens haar zitting van 3 februari 2003 stelde de commissie dat 'de verkoop van drankjes tot de normale dienstverlening van het schoolbestuur aan de leerlingen behoort' en dat frisdrank 'een product is dat in rechtstreeks verband staat met het schoolleven'.

Waarom dienen de eindtermen en ontwikkelingsdoelen?

We stellen ons hierbij de volgende vragen:

- 1 Is de verkoop van frisdranken en de bijbehorende reclame verenigbaar met een gezondheidsbevorderend schoolklimaat?
- 2 Is een gezonde schoolomgeving onderdeel van gezondheidsopvoeding (cf. de eindtermen) en bijgevolg van de pedagogische en onderwijskundige taken van de school?
- 3 Levert de reclame voor frisdranken een educatieve meerwaarde?
- 4 Moeten we scholen herleiden tot een afspiegeling van de samenleving die ook voortdurend tot ongezonde keuzes uitnodigt?
- 5 Wegen de financiële voordelen op tegen het aanleren en aanmoedigen van ongezonde gewoonten?
- 6 Is de verkoop van frisdranken een verantwoorde strategie om de financiële noden van scholen te lenigen?

Annie Hirschböck, LOGO regio Leuven

Europees geld voor glazen schoolmelk

Gaat de verkoop van melk in retourverpakkingen in de school erop vooruit?

In oktober 2001 besteedde de 'Nieuwsbrief Milieuzorg Op School' (de voorloper van Mosterd) uitvoerig aandacht aan melk in retourverpakking. Hoeveel staan we nu?

Er is inderdaad een evolutie. Zowel de leveranciers

van schoolmelk als het aantal scholen dat gesubsidieerde schoolmelk aanbiedt, geven aan dat de sterke daling van de laatste jaren vanaf het schooljaar 2001-2002 stagneert. Maar het gebruik van frisdrank blijft de melkconsumptie parten spelen.

Omwille van commerciële motieven weren scholen de gezonde alternatieven ten voordele van gesuikerde dranken.

Daarom adviseren voedsel- en gezondheidsexperts om het melkaanbod in scholen te promoten.

Europa subsidieert schoolmelk die elke school nu ook in retourverpakking aan haar leerlingen kan aanbieden. Zo betaalt een leerling voor een glazen retourflesje volle of halfvolle melk van 20 cc ten hoogste 0,23 euro, voor een flesje halfvolle en magere chocomelk 0,28 euro.

Als de school méér voor een flesje aanreken, vervalt de Europese subsidie.

Scholen kunnen ook hun **drankenaanbod diversifiëren** door melkproducten in de automaten te stoppen, 'gezondheidsnadelige' clausules in de contracten met de leveranciers van automaten te schrappen, gezonde alternatieven op de lichtreclame van de automaten aan te brengen, een positieve prijzenpolitiek in het voordeel van gezonde dranken te voeren, sensibiliserende activiteiten te organiseren en een aangepaste regelgeving uit te werken om het gebruik van frisdrank op school te beperken.

Informatie en aanvraagformulieren voor de gesubsidieerde schoolmelk vind je in het Vademecum van het *Ministerie van Middenstand en Landbouw, Bestuur voor het Landbouwproductiebeheer, Dienst Melk, WTC 3, 7de verdieping, Simon Bolivarlaan 30, 1000 Brussel.*

Informatie bij *Nelly Duthoit* op tel. 02 208 43 15.

Ook op www.milieukoopwijzer.be vind je hierover informatie bij de 'veelgestelde vragen'.

Leerlingen schrijven biokookboek

Als we als eindwerk eens een biokookboek uitgeven? Vijftien zesdejaars van het Horeca- en Sportinstituut van Wemmel - een school die het volledige drieluik Groene School behaalde - trokken met dat plan naar uitgeverij Lannoo. **Met een contract op zak sloten de leerlingen zich in de schoolkeuken op** om zowel aan pot en pen te likken. Met hun boek 'Bio! Natuurlijk!' willen de leerlingen het vooroordeel uit de wereld helpen dat bioproducten smakeloos zijn. In een eerste fase brengt de uitgeverij 2500 exemplaren van 'Bio! Natuurlijk!' uit. Het boek bevat 60 recepten met 30 foto's en kost 17,50 eur. Vanaf 9 mei ligt het boek in de boekhandel. Je kan het ook via een intekenstrook op de schoolwebsite bestellen: schoolweb.gemeenschapsonderwijs.be/kta/wemmel
Informatie krijg je van *Ludo Van Santvoort*, tel. 02 456 01 11, info.norrlan@skynet.be

Mosterdtip 14

Kies voor gezonde en milieuvriendelijke voeding

De biologische landbouw gebruikt geen onnatuurlijke stoffen, geen synthetische bestrijdingsmiddelen of kunstmest. Koeien, varkens en kippen kunnen zich vrij bewegen. Keurmerken als 'Biogarantie' garanderen biologisch geteelde producten..